

Regeringskansliet
Utbildningsdepartementet
103 33 Stockholm

2008-03-03
1 (2)
Dnr 60-2008:460

Särredovisning av ett regeringsuppdrag - Förslag om försöksverksamhet med distansundervisning i modersmål för elever med nationella minoritetsspråk

Dnr U2008/1675/G
U2007/2910/G

Skolverket har den 28 februari 2008 fått regeringens uppdrag att föreslå hur distansundervisning för elever som är bosatta i Sverige ska få anordnas i grundskolan, gymnasieskolan och motsvarande fristående skolor samt sameskolan. Uppdraget ska redovisas senast den 15 maj 2008. Skolverket ges möjlighet att särredovisa deluppdrag 1 a beträffande modersmålsundervisning i de nationella minoritetsspråken före den 15 maj.

I bifogad PM redovisar Skolverket förslag om förordning om försöksverksamhet med distansundervisning i nationella minoritetsspråk. Skolverket föreslår en försöksverksamhet med start den 1 juli 2008 och lämnar förslag till författningstext. I Skolverkets slutredovisning av regeringsuppdraget kommer modersmålsundervisning för elever med nationella minoritetsspråk att omfattas av myndighetens förslag till distansundervisning i språk, deluppdrag 1.

Trots den förstärkta rätten till undervisning i nationella minoritetsspråk visar Skolverkets statistik att andelen elever som deltar i undervisningen är avsevärt lägre än för andra minoritetsspråksgrepp. Skolverkets tillsyn samt utredningar om språkundervisning för elever som talar nationella minoritetsspråk visar ett stort behov av alternativa, mer flexibla undervisningsformer. En av anledningarna till detta är att tillgången till lärare med adekvat kompetens är otillräcklig. I en skrivelse den 4 april 2007 till Utbildningsdepartementet har Skolverket därför framhållit distansundervisning som en framkomlig väg där det annars är näst intill omöjligt att hitta lösningar.

2008-02-27

2 (2)

Dnr 60-2008:460

Förslaget har tagits fram i samarbete med Myndigheten för Skolutveckling. Arbetsgruppen har letts av Skolverkets chefsjurist Ingegärd Hilborn och består av Charlotte Wieslander, sekreterare, Anna Westerholm, Iréne Sehlin, Charlotte Mannerfelt, Ulrika Lundqvist och därtill Mats Wennerholm, Myndigheten för skolutveckling.

På Skolverkets vägnar

Ragnar Eliasson
T.f. generaldirektör

Charlotte Wieslander
Undervisningsråd

I ärendets slutliga handläggning har även följande i Skolverkets verksamhet deltagit: Marie-Hélène Ahnborg, Ann Carlson Ericsson, Ann-Charlotte Gunnarsson och Staffan Lundh.

Distansundervisning i ämnet modersmål för elever med nationella minoritetsspråk

Skolverket har den 28 februari 2008 fått regeringens uppdrag¹ att föreslå hur distansundervisning ska få anordnas i grundskolor och gymnasieskolor, fristående skolor samt sameskolan för elever som är bosatta i Sverige. Skolverket ges möjlighet att särredovisa deluppdrag 1 a. Deluppdraget innebär att Skolverket ska ta fram ett författningsförslag som möjliggör distansundervisning i modersmål för elever med de nationella minoritetsspråken samiska, finska, meänkieli, jiddisch och romani chib då den egna skolan inte har ett tillräckligt elevunderlag eller när lärare med adekvat utbildning saknas.

Grunden för minoritetspolitiken finns dels i propositionen Nationella minoriteter i Sverige (prop. 1998/99:143)² och dels i två konventioner från Europarådet: ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter samt den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk som Sverige ratificerade år 2000. Rätten till skydd och rätten att använda minoritetsspråken i privata och offentliga sammanhang är enligt ramkonventionen och minoritetskonventionen en integrerad del av det internationella skyddet för de mänskliga rättigheterna. Med de åtgärder som anges i propositionen ska de nationella minoriteterna i Sverige stärkas och deras språk ska få det stöd som behövs för att hållas levande. Alla varieteter av samiska och romani chib är erkända som nationella minoritetsspråk. Även principerna om icke-diskriminering och inflytande är av stor betydelse och det behövs åtgärder för att värna om de nationella minoriteternas språk och kultur som en del av kulturarvet. Modersmålsundervisningen är en viktig del i detta.

Förslag om försöksverksamhet

Skolverket finner, efter samråd med Myndigheten för skolutveckling (MSU), det angeläget att de nationella minoritetsspråken ska kunna erbjudas i större utsträckning än vad som idag är fallet och föreslår därför försöksverksamhet med distansundervisning med start den 1 juli 2008. Förslag till författningstext återfinns sist i denna PM.

Genom det utvecklingsarbete som genomförts av MSU finns det möjlighet att erbjuda distansundervisning i modersmål i de nationella minoritetsspråken. MSU och Skolverket har även möjlighet att förbereda stödstrukturer och informations-

---

¹ Uppdrag till Statens skolverk om distansundervisning för i Sverige bosatta elever 2008-02-28, U2008/1675/G; U2007/2910/G

² Förslagen i propositionen antogs av riksdagen i december 1999 (bet. 1999/2000:KU6, rskr. 1999/2000:69)

material under våren. Den uppföljning som ska genomföras kommer att vara väsentlig för kommande arbete med distansundervisning.

I Skolverkets slutredovisning av regeringsuppdraget kommer modersmålsundervisning för elever med nationella minoritetsspråk att omfattas av myndighetens förslag till distansundervisning i språk, deluppdrag 1.

Bakgrund

De nationella minoriteterna har en förstärkt rätt till undervisning i sitt modersmål. Bestämmelser om detta finns i grundskoleförordningen (1994:1194), gymnasieförordningen (1992:394) och förordningen (1996:1206) om fristående skolor. Den starkare rätten innebär undantag från kravet att en samisk, tornedalsfinsk eller romsk elevs modersmål ska vara elevens dagliga umgängesspråk i hemmet för att kommunen ska vara skyldig att erbjuda modersmålsundervisning. Vidare undantas samiska, tornedalsfinska och romska elever från kravet att minst fem elever ska önska modersmålsundervisning i ett visst språk för att kommunen ska vara skyldig att erbjuda sådan undervisning. Slutligen undantas samiska, tornedalsfinska, romska och finska elever från begränsningen till högst sju års modersmålsundervisning inom det offentliga skolväsendet.

Trots den förstärkta rätten för elever som tillhör de nationella minoritetsspråkgrupperna, visar Skolverkets statistik att andelen elever som deltar i modersmålsundervisningen i nationella minoritetsspråk är avsevärt lägre än för andra minoritetsspråkgrupper. Skolverkets tillsyn och utredningar om språkundervisning för elever som talar nationella minoritetsspråk visar bl.a. ett stort behov av alternativa, mer flexibla undervisningsformer.³ En av anledningarna är att tillgången till lärare med adekvat kompetens är otillräcklig. I en skrivelse till Utbildningsdepartementet den 4 april 2007 har Skolverket därför framhållit distansundervisning som en framkomlig väg där det annars är näst intill omöjligt att hitta lösningar.

Även företrädare för nationella minoritetsspråkgrupper och föräldrar till barn som talar ett nationellt minoritetsspråk påtalar ofta brister i erbjudandet om modersmålsundervisning. Likaså rekommenderar Europarådets ministerkommitté anpassning av former för modersmålsundervisning i nationella minoritetsspråk⁴.

Pågående ändringar i förordningar

Regeringen har i budgetpropositionen för 2008 aviserat en utvidgning av undantaget från kraven beträffande nationella minoritetsspråk som innebär att samtliga nationella minoritetsspråk likställs.

---

³ Skolverket 2005 De nationella minoriteternas utbildningssituation, Rapport 272 och Skolverket 2007 Romer i skolan – en fördjupad studie, Rapport 292.

⁴ Ministerkommitténs rekommendation RecChL(2006)4 om Sveriges tillämpning av europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk; Advisory Committee on the framework convention for the protection of national minorities, ACFC/OP/II(2007)006

Regeringen bereder för närvarande ändring i grundskoleförordningen och gymnasieförordningen⁵ för att jämställa samtliga nationella minoritetsspråk i syfte att uppfylla Sveriges åtaganden enligt de europeiska konventionerna. Finska och jiddisch får därmed samma förstärkta rätt som de övriga nationella minoritetsspråken.

Dagsläget

Eftersom det saknas generella bestämmelser om distansundervisning på grund- och gymnasieskola, har huvudmännen gjort egna tolkningar av distansbegreppet och infört nya begrepp. Det finns redan idag exempel på kommuner och fristående skolor som har distansundervisning som en kompletterande undervisningsform till modersmålsundervisningen och fler planerar för det. Ett universitet erbjuder även lärarfortbildning för s.k. fjärrundervisning i glesbygdsskolor. Området är svårbedömt, exempelvis när det gäller gränsdragningen mellan vad som kan anses vara reell distansundervisning och vad som mer är att betrakta som en alternativ undervisningsmetod i den ordinarie undervisningen. Skolverket har vid flera tillfällen haft att ta ställning till vad som är möjligt i förhållande till skollagstiftningen. I vissa fall är det uppenbart att lösningarna inte är förenliga med skollagstiftningen och i andra fall ryms de inom denna. I slutredovisningen av Skolverkets uppdrag kommer förslag att lämnas på hur oklarheterna kan lösas. Enligt Skolverkets bedömning är förslaget om en försöksverksamhet med distansundervisning dock fullt möjlig att genomföra inom ramen för dagens skollagstiftning.

Försöksverksamhet med undervisning på distans i gymnasieskolan har tidigare varit möjlig med stöd av försöksförordningar och en särskild förordning för Torsås⁶. MSU har även bedrivit försök med undervisning i modersmål på distans för elever i grund- och gymnasieskolan⁷. Som ett resultat av försöksverksamheten har MSU genomfört ett utvecklingsarbete med Sofia Distansundervisning för att skapa strukturerade distansundervisningskurser i nationella minoritetsspråk. Sofia Distansundervisning etablerades 1994, då Sofia skola i Stockholm fick i uppdrag av Skolverket att digitalt bedriva undervisning för svenska elever i årskurserna 7-9 bosatta i utlandet.

MSU har även regeringens uppdrag att under 2008 och 2009 undersöka behovet av samt stödja utveckling och produktion av böcker eller andra läromedel för de nationella minoriteterna. Uppdraget ska genomföras i samarbete med berörda modersmåls lärare och Sameskolstyrelsen⁸.

---

⁵ Delning av förordning om ändring i grundskoleförordning (1994:1194) och förordning om ändring i gymnasieförordning (1992:394) 2008-02-19

⁶ Förordning (1992:1261) om distansundervisning på gymnasial nivå i Torsås, förordning (2000:158) om försöksverksamhet med distansundervisning i gymnasieskolan samt förordning (2003:255) om försöksverksamhet med distansundervisning i gymnasieskolan i Emmaboda kommun

⁷ Regleringsbrev för budgetåret 2007 avseende Myndigheten för skolutveckling U2006/9555/BIA/S

⁸ Regleringsbrev för budgetåret 2008 avseende Myndigheten för skolutveckling U2007/7921/SAMS/S

Idag har exempelvis Sofia Distansundervisning förutsättningar att erbjuda distansundervisning i finska, jiddisch, meänkieli, samt romani chib inom varieteterna arli, kelderash och lovara. Samiskt utbildningscenter i Jokkmokk kan erbjuda distansundervisning via videokonferenssystem i syd-, nord- och lulesamiska. Sofia Distansundervisning erbjuder även handledarutbildning i anslutning till kurserna.

Vad innebär distansundervisning?

All undervisning bygger på en interaktion mellan elever och lärare. Ett särdrag för distansundervisning är att läraren inte är fysiskt tillgänglig. I distansundervisning upprätthålls interaktionen mellan elev och lärare genom t.ex. digital kontakt. Skolverkets definition som ligger till grund för förslaget till försöksförordning är följande: *Distansundervisning är en interaktiv undervisningsform där elev och undervisande lärare är fysiskt åtskilda.* Definitionen för undervisningstid enligt 1 kap. 2 § grundskoleförordningen, 1 kap. 2 § gymnasieförordningen och 2 kap. 5 a § förordningen om fristående skolor, kan därmed behållas: *arbete som planerats av lärare och elever tillsammans och som eleverna genomför under lärares ledning.*⁹

Med fysiskt åtskilda avses åtskilda i tid eller plats. Vid distansundervisning är det distansläraren som arbetar på distans, medan eleven är i skolan. Om ingen interaktion sker är verksamheten inte att betrakta som distansundervisning utan som självstudier och omfattas därmed inte av den föreslagna förordningen om försöksverksamhet. Skolverket avser att utveckla distansundervisningsbegreppet och föreslå en definition i författning när uppdraget slutredovisas.

Den som undervisar på distans ska ha kompetens för den undervisning som bedrivs, dvs. ha goda kunskaper i aktuellt språk och undervisning på distans med stöd av informations- och kommunikationsteknik. Distansläraren kan således förutom att vara lärare i det allmänna skolväsendet t.ex. vara lärare på folkhögskola, universitet eller högskola.

Undervisningen ska ha samma mål och i övrigt vara likvärdig med den som sker i skolan och materialet ska vara utformat så att det överbryggar det fysiska avståndet. Upplägget av undervisningen ska möjliggöra för den som undervisar på distans att kontinuerligt följa elevens kunskapsutveckling. För att underlätta för eleven att tillgodogöra sig innehållet i undervisningen ska eleven introduceras i arbetssättet så att eleven behärskar informations- och kommunikationsteknik.

Det ska finnas en lärare som är handledare på elevens skola och som sätter betyg. Handledaren ska vara fysiskt tillgänglig och följa elevens kunskapsutveckling. Därför måste både distansundervisningen och samarbetet mellan handledaren och den som undervisar på distans utformas så att handledaren får tillräckligt underlag för bedömning och betygssättning. Skolverket har härvid utgått från hur betygssättningen reglerats i förordningen om (2003:255) om försöksverksamhet med distansundervisning i gymnasieskolan i Emmaboda kommun. Att låta distansläraren sätta

---

⁹ Lydelsen gäller grundskolan. För gymnasieskolan är definitionen *tid för arbete som planerats av lärare och elever tillsammans och som eleverna genomför under en lärares ledning.*

betyget kräver, enligt Skolverkets bedömning, en lagändring. Frågan om vem som ska sätta betyg vid distansundervisning, distansläraren eller läraren på elevens skola, är något som Skolverket avser att behandla mer utförligt när uppdraget slutredovisas.

Konsekvenser av förslaget

Skolverket bedömer att förslaget ger kommunerna och de fristående skolorna större möjligheter att uppfylla de rättigheter till modersmålsundervisning i nationella minoritetsspråk som anges i grundskoleförordningen, gymnasieförordningen och förordningen om fristående skolor. Fler elever kommer med stöd av försöksförordningen att få möjlighet att läsa sitt nationella minoritetsspråk.

Skolverket bedömer även förslaget som kostnadseffektivt för huvudmännen eftersom undervisningen kan samordnas på olika sätt. En lärare kan från sin arbetsplats undervisa ett stort antal elever på olika platser i landet.

Om de möjligheter som nya tekniker medger ska kunna användas på ett kvalitativt och effektivt sätt är det nödvändigt med ett regelverk som tillgodoser krav på rättssäkerhet för eleverna, såsom lärarens kompetens och handledarens uppgifter.

Försöksverksamheten föreslås pågå fram till den 30 juni 2010. Detta mot bakgrund av att den av regeringen aviserade nya skollagen väntas ha trätt i kraft vid den tidpunkten och att distansundervisning regleras där.

Skolverkets förslag till författningstext

Förordning om försöksverksamhet med distansundervisning i ämnet modersmål för elev med nationellt minoritetsspråk

1 § Denna förordning innehåller bestämmelser om försöksverksamhet med distansundervisning i ämnet modersmål för de nationella minoritetsspråken finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska. Föreskrifterna gäller undervisning i grundskola och gymnasieskola samt fristående grundskola som godkänts och fristående gymnasieskola som förklarats berättigad till bidrag enligt 9 kap. 2 § respektive 8 § skollagen (1985:1100).

Syftet är att ge huvudmannen möjlighet att erbjuda alternativ, likvärdig undervisning i form av distansundervisning när skolan inte kan anordna undervisning eftersom lämplig lärare saknas.

2 § Bestämmelser i grundskoleförordningen (1994:1194), gymnasieförordningen (1992:394) och förordningen (1996:1206) om fristående skolor om modersmålsundervisning gäller för försöksverksamheten, med tillägg av nedanstående.

3 § Med distansundervisning menas i denna förordning att undervisning med stöd av informations- och kommunikationsteknik ska kunna erbjudas en elev som önskar få modersmålsundervisning i nationellt minoritetsspråk.

Den som undervisar på distans, distansläraren, ska ha goda kunskaper i det aktuella språket och om undervisning på distans med stöd av informations- och kommunikationsteknik.

4 § Eleven ska handledas av en lärare i elevens skola (handledare).

5 § Betyg ska sättas av handledaren efter samråd med distansläraren.

6 § En skriftlig överenskommelse om undervisningen ska upprättas mellan huvudmannen för elevens skola och den som anordnar distansundervisningen.

7 § Huvudman som tillhandahåller distansundervisning med stöd av denna förordning ska skriftligen anmäla detta till Statens skolverk. Anmälan ska innehålla uppgifter om

1. motiven för att erbjuda distansundervisning,
2. utformningen av försöksverksamheten, och
3. hur försöksverksamheten ska följas upp och utvärderas.

8 § Huvudmannen är skyldig att medverka i uppföljning och utvärdering av försöksverksamheten.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 2008 och gäller till den 30 juni 2010.